ТРЕНІНГОВИЙ ЦЕНТР ПРОКУРОРІВ УКРАЇНИ

БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА

Funded by the European Union

PRAVO-JUSTICE

EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

**РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ:
ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ**

Екологічні злочини.
Політика МКС

Вебінар № 5

3 липня 2025

Домовленості на час вебінару

Безпека
У разі оголошення повітряної тривоги - укриття

вмикайте камеру та будьте на відео-зв’язку

вимикайте мікрофон, якщо ви не говорите

використовуйте сигнал піднятої руки

використовуйте реакції

повідомте адміністратора, якщо потрібно відійти

пишіть запитання в чаті

Екологічні злочини.
Політика МКС

Хендель Наталіія

Експертка Проєкту ЄС «Право-Justice»

Екологічні справи в Міжнародному кримінальному суді

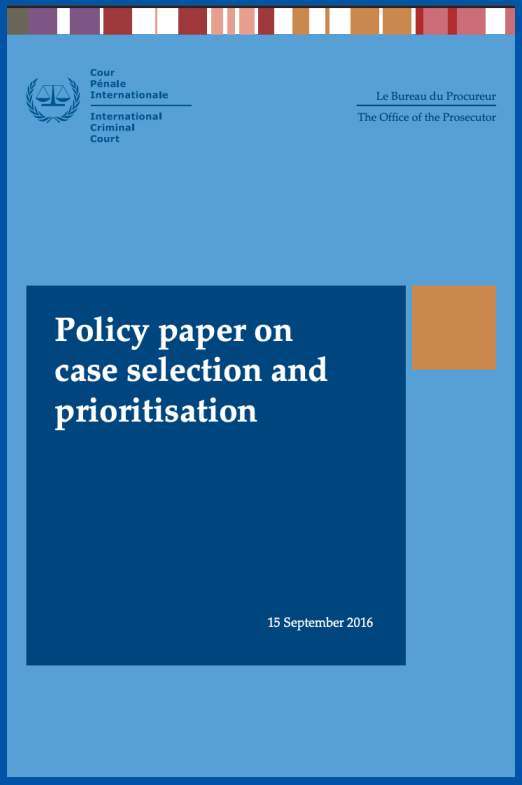

«приділятиме особливу увагу переслідуванню злочинів, передбачених Римським статутом, які вчиняються, *зокрема*, **шляхом знищення довкілля, незаконної експлуатації природних ресурсів** … або призводять до таких наслідків»

КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

НОРМИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗГІДНО З МІЖНАРОДНИМ ГУМАНІТАРНИМ ПРАВОМ, З КОМЕНТАРЯМИ

ДОВІДКОВЕ ВИДАННЯ

МКЧХ

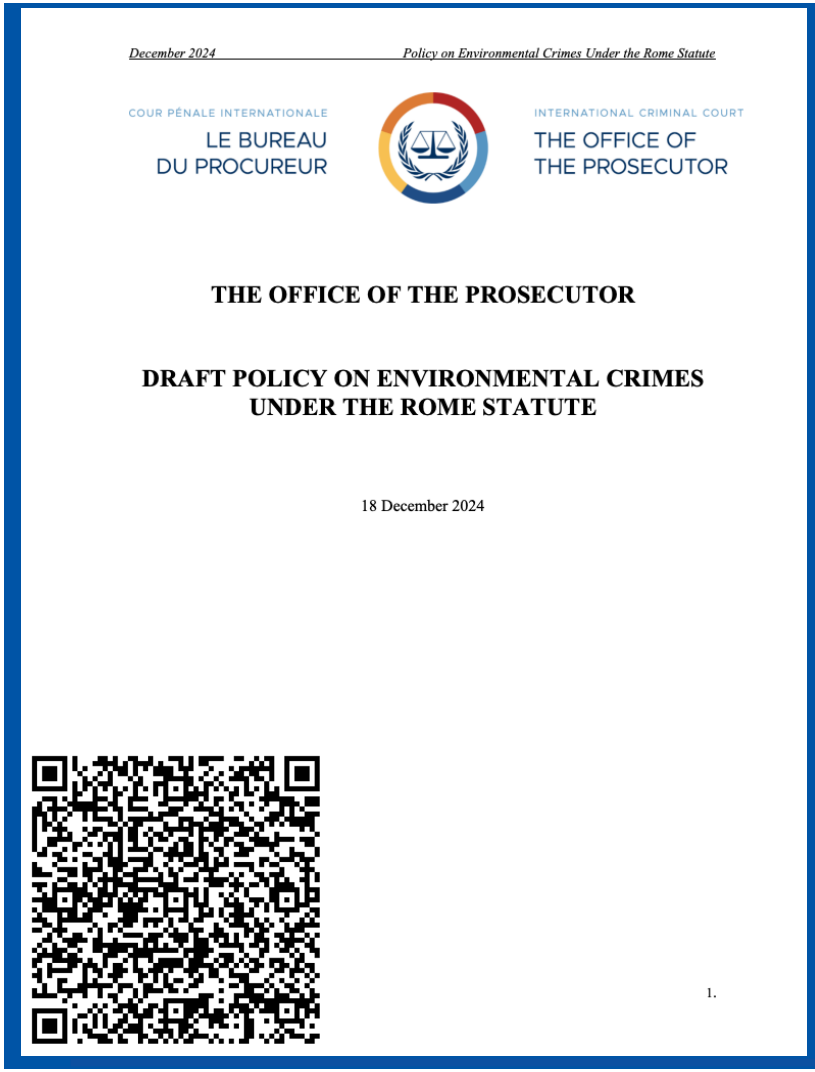

December 2024 *Policy on Environmental Crimes Under the Rome Statute*

COUR PÉNALE INTERNATIONALE
LE BUREAU
DU PROCUREUR

INTERNATIONAL CRIMINAL COURT
THE OFFICE OF
THE PROSECUTOR

THE OFFICE OF THE PROSECUTOR

DRAFT POLICY ON ENVIRONMENTAL CRIMES UNDER THE ROME STATUTE

18 December 2024

1.

5 раундів регіональних консультацій (онлайн)

- Африка
- Азія та Тихоокеанський регіон
- Латинська Америка та Карибський басейн
- Європейський регіон

ТРЕНІНГОВИЙ ЦЕНТР ПРОКУРОРІВ УКРАЇНИ
БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

широкомасштабні чи систематичні напади на цивільних осіб

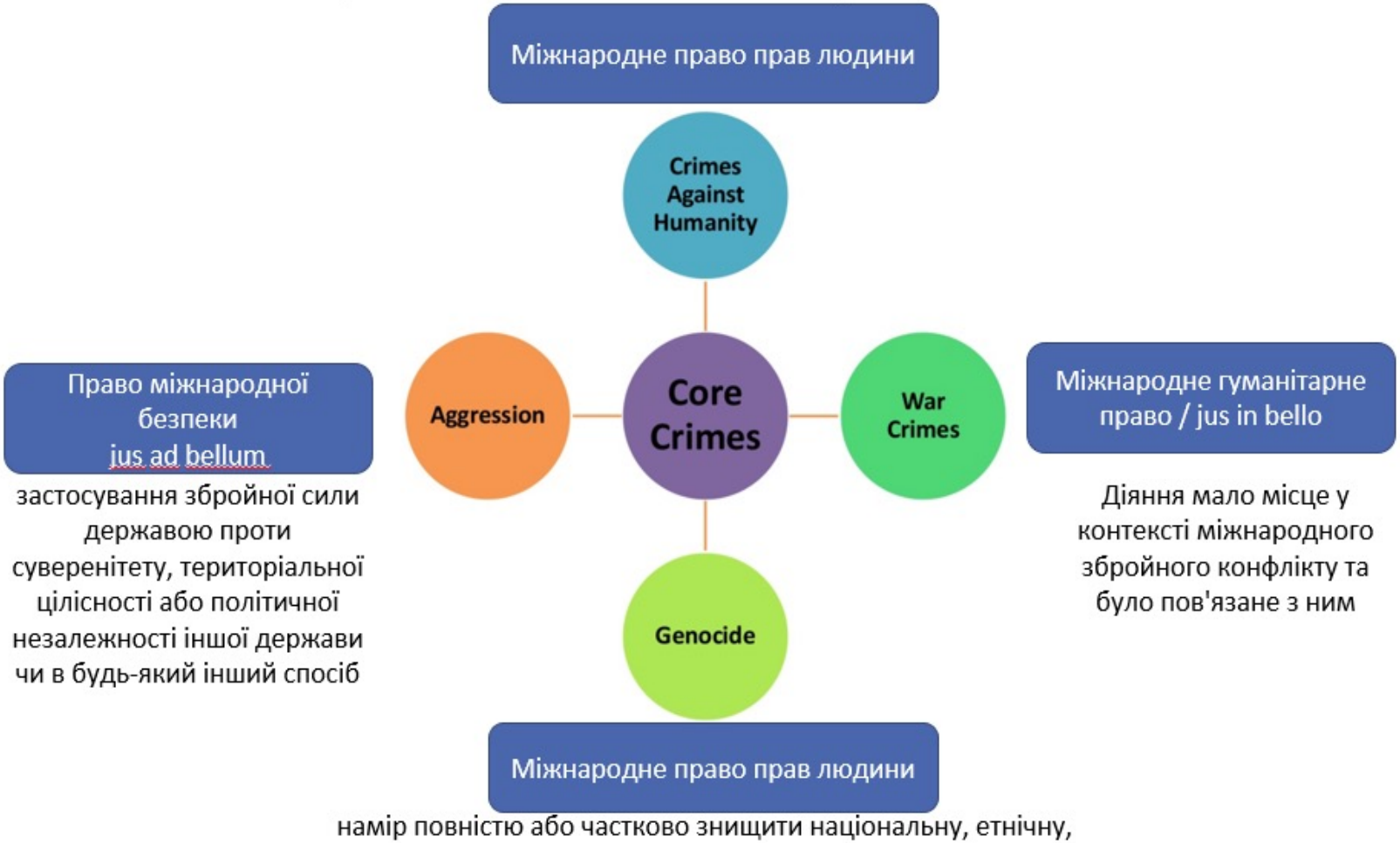

застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави чи в будь-який інший спосіб

Діяння мало місце у контексті міжнародного збройного конфлікту та було пов'язане з ним

намір повністю або частково знищити національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку

КЛЮЧОВІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

"Природне середовище"
біосфера, кріосфера, літосфера, гідросфера та атмосфера Землі, включаючи космічний простір

"Екологічна шкода"
будь-яка втрата або погіршення стану природного середовища, яка включає в себе вплив на здоров'я і благополуччя як нелюдських, так і людських мешканців певної екосистеми

"Екологічні злочини"
злочини, передбачені статтею 5 Римського статуту, які вчиняються шляхом заподіяння шкоди навколишньому середовищу або призводять до неї

Переслідування екологічних злочинів

Екологічні злочини і права людини

право на життя

право на фізичне та психічне здоров'я

право на здорове довкілля

право на достатнє харчування та воду

право на участь у культурному житті

право на житло

право на недоторканність приватного та сімейного життя

право на свободу пересування

Справа, пов'язана з екологічними злочинами

Юрисдикційні вимоги РС

темпоральній

територіальній або персональній

предметній

задовольнити критерій тяжкості як умову прийнятності

Оцінка тяжкості екологічних злочинів

***Масштаб*: кількість прямих і непрямих людських і нелюдських жертв та/або географічне чи часове (темпоральне) поширення екологічної шкоди**

Характер: чи були екологічні злочини скоєні проти особливо вразливих або маргіналізованих жертв, включаючи, але не обмежуючись ними, жінок, дітей, людей похилого віку та корінних народів, або чи зачіпали вони їхні інтереси

***Вплив*: ступінь шкоди, завданої природному середовищу, незалежно від її антропоцентричного впливу; міжпоколінний вплив екологічної шкоди на життя людини; конкретна соціальна, культурна, психологічна, релігійна чи соціально-економічна шкода, завдана екологічними злочинами потерпілій громаді.**

Verein Klimaseniorinnen Schwiez та інші проти Швейцарії, заява No 53600/20, ЄСПЛ, 9 квітня 2024 р.

Геноцид

Стаття 6(c)

- геноцид «навмисне створення для групи людей таких умов життя, які розраховані на повне або часткове фізичне знищення» з «**наміром** знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку»
- Ця форма геноциду може бути скоєна шляхом заподіяння шкоди навколишньому середовищу: (1) незаконної експлуатації природних ресурсів або (2). незаконного позбавлення права власності на землю, якщо ці дії позбавляють постраждалу групу засобів до виживання.

Стаття 6(d)

- геноцид «вжиття заходів, спрямованих на запобігання народжуваності в групі»
- Наприклад, обприскування сільськогосподарських культур хімічною речовиною, яка, як відомо, викликає стерильність, з наміром знищити групу.

У ситуації з Дарфуром Офіс Прокурора МКС стверджує, що Омар аль-Башир вчинив геноцид за статтею 6(c), *зокрема*, шляхом знищення «продуктів харчування, колодязів і водокачок, складів, посівів і худоби») та «узурпації землі» цільових груп.

Прокурор проти Аль-Башира, ICC-02/05-157-AnxA

Злочини проти людяності

Контекстуальні елементи за статтею 7(1)

- Діяння вчинене «в рамках широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти будь-якого цивільного населення» і «в рамках проведення політики держави або організації, спрямованої на вчинення такого нападу, чи з метою сприяння реалізації такої політики»

- Шкода довкіллю, незаконна експлуатація природних ресурсів і незаконне позбавлення власності на землю можуть сприяти існуванню широкомасштабного або систематичного нападу, якщо вони становлять собою дії, перелічені в статті 7(1), такі як вбивства, переслідування або інші нелюдські дії.

Приклади основних злочинів

Стаття 7(1)(a) - вбивство

Умисне заподіяння смерті непрямими засобами → навмисне завдання шкоди навколишньому середовищу → особа може вчинити вбивство, отруївши колодязь, який є єдиним джерелом питної води для місцевої громади, маючи намір вбити або усвідомлюючи, що смерть настане за звичайного перебігу подій.

Стаття 7(1)(b) - винищення

Винищення може бути здійснене «різними методами вбивства, прямим або непрямим» і включає «навмисне створення умов життя, *зокрема*, позбавлення доступу до їжі та медикаментів, розрахованих на знищення частини населення». У ситуації з Дарфуром, Офіс Прокурора звинуватив Омара аль-Башира в винищенні в альтернативі з геноцидом на основі екологічно шкідливих дій.

Приклади основних злочинів

Стаття 7(1)(d) - депортація або насильницьке переміщення населення, що визначається як «насильницьке переміщення відповідних осіб шляхом виселення або інших примусових дій з території, на якій вони законно перебувають, за відсутності підстав, що допускаються міжнародним правом».

- Злочинець може незаконно примушувати цивільних осіб покинути свої будинки, щоб отримати доступ до землі, води або подібних природних ресурсів.

- Злочинець може незаконно примушувати цивільних осіб покинути свої домівки, руйнуючи або забруднюючи навколишнє середовище.

- Злочинець мав намір змусити цивільних осіб покинути свої домівки або знав, що його дії за звичайного перебігу подій змусять цивільних осіб покинути їх.

Приклади основних злочинів

Стаття 7(1)(h) – «переслідування будь-якої групи або спільноти, яку можна виокремити, з політичних, расових, національних, етнічних, культурних, релігійних, гендерних (у значенні пункту 3) мотивів, або за іншими ознаками, що загально визнані неприйнятними згідно з міжнародним правом, у поєднанні з будь-яким діянням, зазначеним в цьому пункті, чи будь-яким злочином, що підпадає під юрисдикцію Суду».

Група або колектив потенційно можуть бути позбавлені різних фундаментальних прав через завдання шкоди навколишньому середовищу, незаконну експлуатацію природних ресурсів або незаконне позбавлення землі:

- право на фізичне і психічне здоров'я,
- право на достатнє харчування і воду,
- право на житло,
- право на недоторканність приватного і сімейного життя,
- право на свободу пересування,
- право на участь у культурному житті.

Приклади основних злочинів

Стаття 7(1)(h)

- Міждисциплінарний підхід до переслідувань з урахуванням **перехресних підстав**: гендерні, політичні, расові, етнічні, культурні, релігійні та інші ознаки;
- Переслідування вимагає доведення дискримінаційного наміру: злочинець повинен був позбавити групу або колектив основоположного права «через» **їхню ідентичність**.
- «**Намір дискримінувати** виявляється тоді, коли злочинець спеціально мав поставитися до обраної [...] групи або члена цієї групи нерівноправно».

Приклад: скидання токсичних хімікатів у річку, від якої певний корінний народ залежав у харчуванні та водопостачанні, саме по собі не становитиме злочину проти людяності - переслідувань. Однак таке забруднення може становити переслідування, якщо злочинець вирішив забруднити річку спеціально для того, щоб завдати шкоди цьому конкретному корінному народу.

Приклади основних злочинів

Стаття 7(1)(k) – «інші нелюдські діяння подібного характеру, що умисно заподіюють сильних страждань чи тяжких тілесних ушкоджень або серйозної шкоди психічному чи фізичному здоров'ю»

- Це положення є залишковим положенням, призначеним для охоплення поведінки, подібної за характером і тяжкістю до інших злочинів, перелічених у статті 7(1).

- Шкода навколишньому середовищу, незаконна експлуатація природних ресурсів і незаконне позбавлення права власності на землю можуть часто спричиняти великі фізичні або психічні страждання, навіть якщо вони не становлять жодного з інших злочинів проти людяності, перелічених у статті 7(1) – корінні народи

- Якщо злочинець, який заподіяв психічні страждання, усвідомлював, що ця шкода буде завдана за звичайного перебігу подій, такі діяння можуть кваліфікуватися як злочин проти людяності та інші нелюдські діяння.

Агресія

! Акти агресії часто спричиняють збройні конфлікти, які завдають додаткової шкоди навколишньому середовищу

Стаття 8bis(1) – Агресія – «планування, підготовка, розв'язування або здійснення [...] акту агресії, який за своїм характером, серйозністю і масштабами є явним порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй».

Акт агресії – стаття 8bis(2) – «застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави або будь-яким іншим чином, несумісним зі Статутом Організації Об'єднаних Націй».

Приклади агресивних дій:

- вторгнення
- військова окупація
- бомбардування

Воєнні злочини

Діяння, яке передбачає або призводить до екологічної шкоди у спосіб заборонений статтею 8(2) - воєнний злочин – **«відбувалося в контексті збройного конфлікту і було пов'язане з ним» .**

Конфлікт **«відіграв істотну роль у здатності злочинця вчинити злочин, у прийнятті рішення про його вчинення, меті вчинення або способі вчинення злочину»** (*Прокурор проти Нтаганди*).

Відсутність вимоги щодо наміру є важливою в екологічному контексті:

- ✓ завдання шкоди навколишньому середовищу
- ✓ незаконна експлуатація природних ресурсів
- ✓ незаконне позбавлення права власності на землю

Приклади основних злочинів

Стаття 8(2)(b)(iv) – воєнний злочин – «умисне вчинення нападу з усвідомленням того, що такий напад призведе до [...] **масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, яка буде явно надмірною в порівнянні з конкретною та безпосередньо очікуваною загальною військовою перевагою».**

Чи є **шкода довкіллю, спричинена нападом**:

- ✓ *«масштабною»*
- ✓ *«довготривалою»*
- ✓ *«серйозною»*

! Лише під час міжнародного збройного конфлікту

Приклади основних злочинів

Стаття 8(2)(b)(iv) – воєнний злочин

- ✓ забороняє шкоду, яка є не лише масштабною, довготривалою і серйозною, але й непропорційною по відношенню до конкретної і прямої загальної військової переваги, що очікується

Воєнні злочини можуть бути скоєні завданням шкоди навколишньому середовищу або призводити до такої шкоди:

- ✓ **умисне вбивство** (статті 8(2)(a)(i) та 8(2)(c)(i))
- ✓ **умисне заподіяння серйозних тілесних ушкоджень або шкоди здоров'ю** (статті 8(2)(a)(ii) (нелюдське поводження), 8(2)(a)(iii) та 8(2)(c)(i) (жорстоке поводження))
- ✓ **незаконна депортація чи переміщення** (статті 8(2)(a)(vii) та 8(2)(e)(viii))

Приклади основних злочинів

Стаття 8(2)(a)(iv) – воєнний злочин – «широкомасштабне знищення і привласнення майна, що не викликане військовою необхідністю і вчинене незаконно та безглуздо».

- ✓ Знищене або привласнене майно має бути захищене Женевською конвенцією IV – під час окупації.
- ✓ Широкий захист природним ресурсам, таким як земля, вода, продовольство, а також засобам, що використовуються для використання таких ресурсів
- ✓ Ст. 53 Женевської конвенції IV захищене «рухомого чи нерухомого майна, що є індивідуальною або колективною власністю приватних осіб чи держави, або інших громадських установ чи соціальних або кооперативних організацій забороняється, *за винятком випадків, коли це є необхідним для проведення воєнних операцій*»

Приклади основних злочинів

Стаття 8(2)(b)(xiii) – воєнний злочин – «знищення або захоплення майна ворога, крім випадків, коли таке знищення або захоплення настійно вимагаються воєнною необхідністю» / 8(2)(e)(xiii) НМЗК

- ✓ Заборонене навмисне знищення греблі або атомної електростанції іншої держави, які використовуються в цивільних цілях, з наміром завдати значної шкоди навколишньому середовищу або знаючи, що така шкода станеться за звичайного перебігу подій.

- ✓ Заборонене захоплення – привласнення збройними силами в невійськових цілях землі, води, продовольства або будь-яких інших природних ресурсів, що належать групі корінних народів, які перебувають у підданстві супротивника.

Приклади основних злочинів

Стаття 8(2)(b)(ii) – воєнний злочин – «умисне спрямування нападів на цивільні об’єкти, тобто об’єкти, що не є військовими цілями»

- ✓ Природне середовище - цивільний об’єкт (Звичаєвє МГП, Норма 43)
- ✓ Умисний напад на будь-який елемент навколишнього середовища (поле, ліс чи водойми)

Приклади основних злочинів

Статті 8(2)(b)(xvi) і 8(2)(e)(v) – воєнний злочин – «розграбування міста або населеного пункту, навіть якщо його захоплено штурмом»

! Привласнення землі або природних ресурсів, що належать уряду, місцевій громаді або приватній особі, може кваліфікуватися як мародерство, якщо це привласнення було здійснено «**для приватного або особистого використання**»

Приклади основних злочинів

Статті 8(2)(b)(xxv) і 8(2)(e)(xix) – воєнний злочин – «умисне використання голодування цивільного населення як методу ведення війни шляхом позбавлення його предметів, необхідних для виживання, у тому числі умисне створення перешкод для надання допомоги, як це передбачено відповідно до Женевських конвенцій»

- ✓ Об'єкти, необхідні для виживання: «продукти харчування, сільськогосподарські угіддя для виробництва продуктів харчування, посіви, худобу, установки та запаси питної води та іригаційні споруди» - незаконна експлуатація природних ресурсів або незаконне позбавлення права власності на землю, що має на меті заморити цивільне населення голодом.
- ✓ Важливо, що не вимагається, щоб позбавлення фактично призвело до голоду; для кримінальної відповідальності достатньо наміру вбити голодом.

Приклади основних злочинів

Статті 8(2)(b)(ix) і 8(2)(e)(iv) – воєнний злочин – «умисне спрямування нападів на будівлі, призначені для релігійних, освітніх, мистецьких, наукових чи благодійних цілей, на історичні пам’ятники, госпіталі та місця зосередження хворих і поранених за умови, що вони не є військовими цілями»

- ✓ Напад на природні об'єкти і змішані природно-культурні об'єкти, які мають важливе значення для людських груп, таких як корінні народи, навіть якщо вони не є будівлями або пам'ятниками в традиційному розумінні цього терміну.
- ✓ Критерії ЮНЕСКО для включення до списку об'єктів Всесвітньої спадщини, Список Всесвітньої спадщини - природні об'єкти підлягають захисту від нападів.
- ✓ Політика Офіса Прокурора МКС щодо культурної спадщини.

Дякую за увагу!

Ця презентація підготовлена за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є виключною відповідальністю Проєкту ЄС «Право-Justice» та не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.